

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка
Національний технічний університет України "КПІ"
Чернігівський національний технологічний університет

***Мова. Культура. Комунікація:
інноваційні підходи до вивчення мов та
літератур***

Матеріали VII-ї Міжнародної науково-практичної
конференції (22–23 квітня 2016 р.)

***Язык. Культура. Коммуникация:
инновационные подходы к изучению
языков и литератур***

Материалы VII-й Международной научно-
практической конференции (22–23 апреля 2016 г.)

***Language. Culture. Communication:
the Innovative Approaches to Studying
Languages and Literatures***

Papers of the 7th International Scientific and Practical
Conference (April 22–23, 2016)

Чернігів 2016

УДК 811'11 + 811.112
ББК Ш 143
Ш 143.21

Мова. Культура. Комунікація: інноваційні підходи до вивчення мов та літератур: Матеріали 7-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 22–23 квітня 2016 р.). – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. – 2016. – 198 с.

© Колектив авторів, 2016

У збірнику представлені результати сучасних розвідок у галузях лінгвокультурології, семіотики, зіставних студій, лінгвокогнітивних і лінгвопрагматичних досліджень дискурсу, методики викладання мов і літератур, літературознавчого аналізу текстів, прикладних аспектів мовознавства.

Організаційний комітет:

В. О. Дятлов, перший проректор ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, проректор з науково-педагогічної роботи, доктор істор. наук, професор, **голова оргкомітету**;

О. О. Борисов, кандидат філол. наук, доцент, завідувач кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, **співголова оргкомітету**.

Члени оргкомітету:

А. А. Калита, доктор філол. наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ "КПІ";

М. Б. Столяр, доктор філос. наук, професор, завідувач кафедри філософії та культурології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

І. О. Гаценко, кандидат філол. наук, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ.

Редакційна колегія:

О. Г. Васильєва, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Н. В. Деркач, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

О. С. Конотоп, кандидат пед. наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Н. В. Репех, кандидат філол. наук, ст. викл. кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Л. В. Пікун, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Л. М. Федун, канд. пед. наук, ст. викл. кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

І. В. Ганжа, викл. кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.

*Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 6 від 16.03.2016 р.).*

4. Немецко-русский фразеологический словарь: около 12000 фразеологических единиц / сост. Л. Э. Бинович. – Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1956. – 904 с.
5. Прокопьева Н. Н. Оценочный потенциал немецких фразеологизмов и паремий, вербализующих концепт «возраст» / Н. Н. Прокопьева // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. – 2010. – Вып.12. – С. 99–106.
6. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 284 с.

Ренех Н. В.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка*

КОГНІТИВНА РИТОРИКА ЯК МЕРЕОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ РИТОРИЧНОЇ НАУКИ

The abstract focuses on the origin of Cognitive Rhetoric and its subject matter. The author claims that a new branch of linguistics is a mereological stage of the development of Rhetoric that emerged due to cognitive revolution. Having common features, Cognitive Rhetoric should not be confused with Cognitive Poetics and Stylistics as it differs in subject matter and objectives of investigation.

Характеризуючись міждисциплінарним характером, сучасна когнітивна лінгвістика спрямована на вирішення багатьох проблем новітнього мовознавства. Це стає можливим завдяки інтеграції лінгвістики з іншими науками, зокрема когнітивними, направленою на вивчення способів концептуалізації та вербалізації дійсності, з медіалінгвістикою, котра досліджує тексти, створені засобами масової інформації [7, с. 24], і риторикою як наукою про ефективну комунікацію та способи впливу на аудиторію. На межі вище вказаних галузей лінгвістичного знання виникає новий когнітивно-риторичний підхід [9, с. 239] до дослідження мовних і мовленнєвих явищ. Він спрямований на встановлення взаємозв'язку між когнітивною семантикою, котра вивчає загальні процеси концептуалізації людиною дійсності, уяви та мислення, і риторикою, яка пов'язує згадані здібності з конкретними комунікативними ситуаціями [8, с. 446]. Підґрунтя когнітивної риторики вбачають у когнітивній лінгвістиці та когнітивній психології, так само як і

в класичній риторичі, котра під впливом когнітивного повороту трансформується у когнітивну риторичу.

Когнітивна риторика як наука про механізми впливу формується на базі класичної риторичи, що зародилася в Античній Греції понад два з половиною тисячоліття тому на благодатному ґрунті, підготовленому працями філософів-софістів та талановитих просвітників й ораторів: Горгія, Демосфена, Сократа, Платона. Проте по праву засновником цієї науки вважається Аристотель, який спираючись на набутки своїх попередників, вивів загальні закони красномовства і запропонував систему вимог до поетичного твору і до ораторської прози, створивши власне теоретичне вчення про принципи мовного впливу, котрі викладено в трактатах "Риторика" і "Поетика" [1]. Аристотель вважав, що, характеризуючись універсальністю, риторика не належить до якогось окремого класу предметів, оскільки знаходить способи переконання стосовно кожного предмету [1, с. 90]. У центрі уваги античних риторів перебувала проблема вдосконалення мовленнєвого впливу, який здійснювався за допомогою побудови "мовлення переконливого" [там само, с. 15]. Метою останнього було максимально повне висвітлення реальної та вербальної дійсностей. Остання є результатом переосмислення і перетворення реальної дійсності з позицій людини, котра здійснює вказані операції і представляє отримані результати подібним собі [4, с. 21]. Створюючи вербальну дійсність, риторика взяла на себе контроль за усіма стадіями процесу трансформації предмету в слово, підпорядкованого п'яти основним етапам риторичної схеми: інвенція (*inventio*) / знаходження, диспозиція (*dispositio*) / розташування, елокуція (*elocutio*) / прикрашання, меморія (*memoria*) / запам'ятовування та акція (*actio*) / вимова [2, с. 22]. Процес розвитку риторичи був тісно пов'язаний зі спеціалізацією кожного з її розділів, що відповідало потребам свого часу [4, с. 32].

Особливого розвитку риторика зазнала в епоху Ренесансу та барокові часи, коли риторика розвивалася як мистецтво прикрашання. Інтенсивного розвитку набуває розділ класичної риторичи елокуція, у межах якої пильна увага приділяється стилю як єдиному можливому способу оформлення прекрасного, розвивається теорія трьох стилів Аристотеля [1, с. 265–290], що сприяло виникненню нової науки – Стилістики, котра досліджує стилістичну систему певної мови,

виражальні можливості та їх реалізації у мовленні, вивчає закономірності функціонування мови в різних сферах спілкування.

Саме стилістика зайняла місце класичної риторики, котра, починаючи з XVII ст. втратила зв'язки з філософією та логікою і позбавилась діалектично-логічних правил, перетворившись на "ненатуральну науку штучних форм і надмірних оздоб" [5, с. 18]. Риторичі не вдалось зберегти свою цілісність, але увійшовши своїм змістом і окремими підсистемами в інші науки і навчальні дисципліни, вона утрималася в гуманітарній освіті.

Соціальні зміни у житті суспільства в другій половині XX ст. спонукали відродження інтересу до історії та теорії давньої риторичної науки. Поява низки праць з цієї проблематики ознаменувала початок формування новітньої риторики, або неориторики, яка вивчає можливі способи побудови тексту з метою переконання у різних ситуаціях при будь-якому типі аудиторії [6, с. 20–21].

На тлі когнітивної революції у 80–90-х роках XX століття з підвищенням інтересу до процесів сприйняття, породження і обробки інформації у фокус уваги дослідників потрапляє людська когніція як об'єкт, яким можна маніпулювати за правилами регульованих репрезентацій, тобто внутрішніх уявлень індивіда, підпорядкованих загальній схемі обробки інформації. Із урахуванням пріоритетів когнітивних і риторичних студій неориторика трансформується у когнітивну риторику, яка спираючись на мовний матеріал, безпосередньо спрямована на раціональне пояснення того, яким чином досягається певне розуміння та інтерпретація слова в конкретній ситуації, та з'ясування механізмів творення певних ефектів від сприйнятої інформації та керування ними з метою імпаکتної дії на адресата.

Відтак, когнітивну риторику розглядають як аналог когнітивної поетики та когнітивної стилістики [9, с. 239–247]. Але незважаючи на їхню спорідненість, ми відмежовуємо когнітивну риторику від когнітивної поетики і стилістики з урахуванням розбіжностей у цілях та об'єктах і науковому підґрунті їх виникнення. Когнітивна поетика як черговий етап розбудови мереологічної моделі поетик зосереджена на системному поясненні співвідношення між художніми ефектами й певними структурними закономірностями і тенденціями, що простежуються в художніх текстах [3, с. 19]. Когнітивна стилістика займається

безпосереднім вивченням стилістичних засобів творення певних поетичних ефектів. У свою чергу когнітивна риторика підсумовує знання про мову як засіб впливу з опорою на когнітивні механізми, тобто формує підґрунтя для вивчення впливу внаслідок створення бажаних ефектів у нехудожніх текстах і дискурсивних практиках з опорою на риторичну схему текстотворення.

Таким чином, виникнувши на базі класичної риторики, когнітивна риторика має найдавніші корені і є найширшою з когнітивних дисциплін. Вона є логічним меріологічним етапом розвитку риторики у межах когнітивно-дискурсовної парадигми.

Література

1. Аристотель. Поэтика. Риторика / Аристотель. – СПб. : Издательская Группа «Азбукаклассика», 2010. – 352 с.
2. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики / Н. А. Безменова. – М. : Наука, 1991. – 215 с.
3. Воробйова О. П. Когнітивна поетика в Потебнянській ретроспективі / О. П. Воробйова // Мовознавство. – 2005. – № 6. – С. 18–25.
4. Ключев Е. В. Риторика. Инвенция. Диспозиция. Элокуция / Е. В. Ключев. – М.: Издательство ПРИОР, 2001. – 272 с.
5. Мацько Л. І. Риторика / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 311 с.
6. Филиппов К. А. Лингвистика текста / К. А. Филиппов. – СПб.: Изд-во Санкт.-Петербур. ун-та, 2007. – 331 с.
7. Fairclough N. Media Discourse / N. Fairclough. – L.: Arnold Publishers, 1995. – 224 p.
8. Oakley T. Force-dynamic dimensions of rhetorical effect / T. Oakley // From Perception to Meaning : Image Schemas in Cognitive Linguistics. – Berlin, N.Y.: Mouton de Gruyter, 2005. – P. 444–473.
9. Turner M. Reading Minds : The Study of English in the Age of Cognitive Science / M. Turner. – Princeton : Princeton University Press, 1991. – 298 p.

ЗМІСТ

КОГНІТИВНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ Й МОВЛЕННЯ

Колесник О. С. Неологічна ноематика в аспекті міфосеміотики	3
Питина С. А. Межкультурний комунікативний дисонанс.....	7
Борисов О. О. Перцептивний аспект діалогічної взаємодії (на матеріалі британського та українського дискурсу).....	10
Васильєва О. Г. Реалізація можливих світів в американських анімаційних серіалах для дітей ("Ведмедики Гаммі" та "Чіп І Дейл: рятівники").....	12
Ганжа І. В. Вербальний та невербальний хеджинг у прогностичному креолізованому тексті (на матеріалі англомовного метеопрогнозу).....	16
Гаценко І. Г. Жанрові особливості української народної загадки	20
Маслов О. В. Метонімія, метафора і підтекст: зв'язок системи тропів і прихованого смислу тексту.....	24
Новосельцева Н. Н. Средства реализации коммуникативной стратегии вежливости в современном английском языке	27
Ольховик М. В. Теорія "ІНШОГО" Славоя Жижека у просторі нових медіа	29
Плисов Е. В. Дискурсивний підхід в описанні мови релігії	33
Прокоп'єва Н. Н. Оценочный аспект фразеологических единиц со значением «количество» в немецком языке.....	36
Репех Н. В. Когнітивна риторика як мереологічна модель розвитку риторичної науки	40
Рубанюк Н. В. Специфика межличностных отношений участников портретного интервью	44
Слободенюк Е. А. Метафорическая концептуализация в создании образа премьер-министра Великобритании Дэвида Кэмерона в современном британском медиадискурсе.....	48
Стрельченко К. С. Фіктивний рух у представленні концепту ТАЄМНИЦЯ в сучасній англійській мові	51
Тюляндіна О. В. Особливості перекладу сучасних французьких неологізмів.....	56
Фёдоров В. В. Отражение прецизионной информации в языке китайской англоязычной газетно-журнальной публицистики.....	60
Федун Л. М. Пам'ять як компонент усного перекладу	64

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКОВОЇ БУДОВИ МОВИ

Калита А. А. Когнітивна модель процесів породження і декодування темпоритму усного мовлення.....	67
Деркач Н. В. Інтонаційні засоби відображення соціального статусу мовця в англійських прислів'ях з різною комунікативно-прагматичною функцією.....	71
Забужанська І. Д. Методологічні основи дослідження лінгвокогнітивних параметрів ритмічної організації поетичного мовлення (на матеріалі сучасної американської поезії).....	76
Кузьмичёва А. А. Тональные характеристики просодической структуры иронического высказывания в немецком языке	80
Марченко В. В. Закономірності інтегрованого функціонування інтонації мовлення й інтонації музики у мовленнєво-музичних творах.....	84
Sokyrska O. Prosodic organization of English refusal utterances	87

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МОВ І КУЛЬТУР

Борисенко В. В. Роль кейс-методу в мовленнєвій підготовці студентів ВНЗ.....	90
Гагіна Н. В., Лось О. В. Ефективність застосування електронного навчання в іншомовній освіті.....	94
Гречок Л. М. Традиційний метод у викладанні іноземної мови.....	98
Дягель С. Н. Немецкоязычная поэзия на начальном этапе обучения немецкому языку.....	101
Іванишина В. П. Систематизація граматичних знань студентів на немовних факультетах ВНЗ з використанням засобів зорової наочності.....	105
Конотоп О. С. Сервіс відеоподкастів як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності	113
Корнєва З. М. Місце та значення інтернет-пошуку в системі викладання іноземної мови фаху в технічному ВНЗ.....	116
Матвеева И. В. Олимпиады как способ реализации компетентностного подхода в обучении иностранным языкам и культурам	119
Попсуй А. В. Використання матеріалів з країнознавства на заняттях з іноземної мови як засіб залучення учнів до іншомовної культури.....	123
Прокопенко О. І. Роль особистісно-діяльнісного підходу під час організації позакласної роботи з англійської мови учнів основної школи.....	127
Сикалюк А. И. Кооперативное обучение (Cooperative Learning) на занятиях английского языка.....	131

Сыч М. А. Современные образовательные технологии как средство воспитания поликультурной личности в вузе.....	134
Ярошук М. В. Социолнгвистическая компетенция учащихся в ходе реализации международных проектов.....	138

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Колесник Е. С. Интерпретации наследия Уильяма Шекспира в русской культуре XX века	142
Колесник О. С. Інтерпретації образу блазня в шекспірівському "Королі Лірі"	146
Савельєва М. Ю. Идея амбивалентной сущности власти в трагедии В. Шекспира "Кориолан"	150
Столяр М. Б. Философские мотивы в трагедии Шекспира «Гамлет».....	154
Хоменко І. А. Інтерпретація радіодрами Орсона Уеллса і Говарда Коха "Війна світів" в сучасній аудіовізуальній культурі.....	157
Бахур И. Н. Рассказ Найджела Питмана «Пять современных Крузо» с позиций экокритики.....	162
Иванова В. М. Особенности беллетризованной истории Ч. Диккенса.....	166
Корухова Л. В. Библиотека Ознобишиных: автографические записи Д. П. Ознобишина-переводчика.....	170
Онищук Е. В. К вопросу о специфике перевода лирических произведений Августа фон Платена.....	173
Пікун Л. В. Моделювання зустрічі свого та чужого мультимедійними засобами у вивченні творчості Шекспіра.....	177
Росстальна О. А. Особливості репрезентації конфлікту в оповіданні Т. Гарді "Проповідник у скрутній ситуації"	180
Сальникова Е. Г. «Ирония судьбы» героини романа С. Ахерн «Там, где ты».....	183
Титова Ю. В. Изучение художественной литературы в контексте диалога искусств: экфрасис (на примере творчества Л. М. Леонова).....	186